

Saparoita politiikassa, opinnoissa ja tieteessä

18.1.2023

Nykysian elämä on liian helppoa

Oikeastaan kaikkien kotieläinten tuotantoympäristön, hoidon ja ruokinnan lähtökohtana pitäisi olla ymmärrys eläimen biologiasta ja kyseiselle lajille ominaisesta elinympäristöstä, ravinnonkäytöstä ja käyttäytymisestä luonnonoloissa. Sian tapauksessa tämä tarkoittaa perhekuntalaumaelämää vaihtelevassa keskieurooppalaisessa metsä- ja kulttuuriympäristössä, opportunistista kaikkiruokaisuutta ja ravinnonetsintää maasta haju- ja tuntoaistin avulla. Näiden simuloiminen tuotanto-oloissa ei tietenkään täydellisesti onnistu, vaikka hyvää tahtoa siihen olisikin.

Yllättävä ongelma sikojen luontaisten käyttäytymismallien toteuttamisessa tulee siitä, että luonnossa ne käyttävät valtaosan aktiivisesta ajastaan ravinnon etsintään. Eläimen hyvinvointikin mielessään tuottaja pyrkii kuitenkin huolehtimaan kasvattiensa ravinnonsaannista viimeisen päälle, ja ravintoarvoltaan huolellisesti koostettu annos katetaankin eteen kuin sanonnan manulle illallinen konsanaan, ja tässä piileekin vaara. Pelkkä hyväkään syöminen ei nimittäin täytä sian tarpeita, jos se tapahtuu liian helposti ja nopeasti. Pitäisi etsiä ravintoa maasta tonkimalla, haistella ja mutustella, valikoida, ovatko löytyneet kappaleet syömäkelpoisia. Jos tonkimiseen ja syömiseen liittyvää tekemistä ei ole tarpeeksi, possu voi turhautua ja kohdistaa kärsän ja hampaiden käytön asiattomiin kohteisiin, esimerkiksi kavereiden saparohäntiin – tällä alun perin mitään suoranaista aggressiota tarkoittamatta. Tätä ikävää ilmiötä kutsutaan hännänpurennaksi, ja sen taustalla on varmasti paljon muutakin, mutta ydin lienee edellä mainitussa syömiskäyttäytymiseen liittyvässä tekemisenpuutteessa.

Sioille edellytetään lakisääteisiä virikkeitä

Sikojen niin kuin muidenkin tuotantoeläinten tuotantoympäristö- ja hyvinvointiasioista määrätään Suomessa eläinsuojelulaissa sekä tarkemmin sen nojalla annetussa eläinlajikohtaisessa asetuksessa. Aiemmin ministeriön antamat ohjeet olivat osittain suositusluontoisia, nykyisin julkaistaan vain tämä asetus, joka sisältää kaikilta edellytettävät minimivaatimukset. Näissä sivutaan mm. tilantarvetta, ryhmäkokoja, ruokinnan toteutusta ja joitakin eläimille tehtäviä toimenpiteitä.

Kohdassa ”Hyvinvoinnista huolehtiminen” annetaan kuitenkin määräys myös sikojen saatavilla olevista virikkeistä, joilla pyritään mahdollistamaan tuota edellä kaivattua pureskelukäyttäytymistä: ”Sikojen saatavilla on oltava jatkuvasti riittävä määrä sellaista materiaalia, joka ei vaaranna eläinten terveyttä ja jonka avulla siat voivat toteuttaa lajinomaisia käyttäytymistarpeitaan kuten tonkimista ja tutkimista.” Asiaa ei tarvitsisi enempää miettiä, jos sikojen karsinoissa olisi pysyvä kuivikekerros tongittavaksi. Varsinasta kuivikemateriaalia karsinoissa ei kuitenkaan nykyään yleensä jatkuvasti käytetä tai se ei pahimmillaan siellä edes pysy, joten ”jatkuvasti” ja määrän ”riittävyys” on yleisesti tulkittu siten, että olkea, turvetta, purua tms. jaetaan karsinoihin vaikkapa pari kertaa päivässä, ja lopun aikaa saatavilla on sitten pysyvämpiä virikemateriaaleja tai -leluja. Tämä tulkinta ei liene aivan kestävä.

Sitä, millaiset virikkeet toimivat parhaiten käytettävyyden ja toisaalta sikojen mielenkiinnon puolesta, on tutkittu paljonkin. Seinäjoen ammattikorkeakoulussakin asia on kiinnostanut viime vuosina ainakin yhden opinnäytetyön verran. Päähavaintona oli, että kun muut olosuhteet olivat kunnossa, ja olkea jaettiin siten, että sitä karsinassa riitti, ei erilaisten naru- tai palikkaviritysten välille löytynyt huomattavia eroja. Possut tosin pitävät eniten sellaisesta, joka antaa purtaessa periksi, ja sitä myötä parhaiden lelujen kestoikä tapaa olla lyhyempi.

Hyvinvointikorvaus kannustimena lakisääteisen tason ylittämiseen – uusi tulosperusteinen lähestymistapa

Asetusteksti määrää siis minimitason, joka tiukasti tulkittuna olisi jo aika hyväkin, mutta tulkinnat voivat vaihdella. Mikään ei toki estä pyrkimästä parempaan, mutta mikä siihen houkuttaisi hyvän tahdon ohella? Rahapa tietenkin. Maataloustuotannon kannattavuus nykyisellä tuottajahintatasolla on helposti ainakin osittain riippuvaista erityyppisistä tuista. Ruokavirasto julkisti vuodenvaihteen jälkeen uudet eläinten hyvinvointikorvauksen ehdot myös sikaloille. Hyvinvointikorvausta voi hakea tila, joka täyttää lakisääteistä tasoa tiukempia kriteereitä. Rahaa lienee jaossa vuosittain tällä tietoa noin 75 miljoonaa euroa. Korvauksen haku koskee yhteensä tuhansia kotieläintiloja, eli todella merkittävä osa tiloista tarttuu tähän mahdollisuuteen.

Sikoihin verrattuna lihasiipikarjan kasvatus kuivikepohjalla on Suomessa itsestäänselvyys. Kuivikkeen ja sen ominaisuuksien vaikutus lintujenkin terveyteen ja hyvinvointiin on tunnettu, ja mahdolliset muutokset kuivikkeiden saatavuudessa ovat merkittävä varautumiskohde, mikä on SeAMK:n hanketoiminnassakin

huomioitu. Broilereilla hyvinvointimittarina on jo opittu käyttämään jalkapohjien kuntopisteitä, jotka kertovat kuivituksen toimivuudesta ja kuivikkeen hyvästä laadusta eläinten terveyden kannalta. Kriteerit ovat tiukat, eikä ihovaurioita ole totuttu hyväksymään. Lihasikojen hyvinvointikorvauksen ehtoihin on nyt tullut samantapainen mittari: teurastamon lihantarkastuksessa kirjataan ehjien saparoiden osuus, ja lieviäkään hännänpurentoja saa olla enintään 4,99 prosentilla. Lähestymistapa on uusi, koska nyt tukea maksetaan tuloksen eikä vain määräysten noudattamisen tai toteutettujen toimenpiteiden perusteella.

Miten eroon koko ongelmasta?

Mitä sitten voitaisiin tehdä, että ehjien häntien osuus olisi niin pitkään 100 %, että koko asia olisi mahdollista unohtaa? Kuten alussa mainittiin, ongelman taustalla lienee useitakin tekijöitä, joista ainakin suuri osa jo tunnetaankin. Asiasta on tehty paljon sekä kansainvälistä että kotimaista tutkimusta. Kirjoittajakin on seurannut läheltä yhden alan väitöskirjan syntyä. Tässä selvitettiin purennan taustaa ja yhteyksiä sekä purijasikojen, purennan kohteiden että muiden saman karsinan asukkien stressi- ja ravitsemusparametreihin. Monipuolisten tutkimusten perusteella voidaan kuitenkin edelleen esittää yhteenveto, että hännänpurennan alkuperä lienee estyneen tai vähentyneen tutkimis- ja ravinnonhankintakäyttäytymisen seurausta.

Todennäköisesti syömistä ei kuitenkaan saa karsinaoloissa tehtyä sioille työläämmäksi ja enemmän aikaa kuluttavaksi millään mielekkäällä tavalla. Hidasruokkijoita on kehitetty, mutta ne tuskin ovat toimiva stressiä vähentävä ratkaisu kasvaville lihasioille. Sen sijaan paluu tuotantoympäristöratkaisussa lähes vuosisadan taakse ja runsaaseen kuivikkeen käyttöön karsinassa suurella todennäköisyydellä poistaisi koko ongelman, kun tonkimismahdollisuus olisi lähes rajoittamaton. Tämä tietysti maksaisi työssä, materiaalissa ja varmaan hygieniariskeissäkin, eikä moderniin laajamittaiseen tuotantoon sovellettavia kuivikekarsinaratkaisuja siksi oikein ole esittää. Mahdotonta se ei kuitenkaan siis olisi – palataan vain siihen ikuiseen kannustinpohdintaan. Raha ratkaisee, ja mistä kuluttaja on halukas maksamaan?

Samu Palander
kotieläintuotannon yliopettaja
SeAMK